

Źródła nauce przywrócone

Konserwacja archiwaliów
Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Krakowie



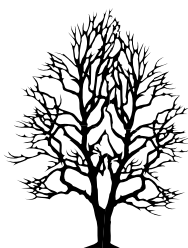
KATALOG WYSTAWY

ARCHIWUM NAUKI PAN I PAU

Źródła nauce przywrócone

Konserwacja archiwaliów
Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Krakowie

KATALOG WYSTAWY



ARCHIWUM NAUKI
PAN I PAU

KRAKÓW 2026

Katalog wystawy

Źródła nauce przywrócone.

Konserwacja archiwaliów Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Krakowie

27 lutego – 26 marca 2026 r., Kraków, Archiwum Nauki PAN i PAU

Organizatorzy



Partnerzy



Patronat Honorowy
Naczelnego Dyrektora
Archiwów Państwowych

Wystawa zrealizowana w ramach zadania publicznego

„Kompleksowa konserwacja-restauracja zbioru ksiąg parafialnych, kronik i pojedynczych dokumentów z zasobu Archiwum Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Krakowie (etap I)”.

Dotacja „Wspieranie działań archiwalnych 2025” Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych

Redaktorzy: dr Adam Korczyński, Karolina Komsta-Sławińska

Autorzy wystawy: dr Adam Korczyński, Karolina Komsta-Sławińska

Fotografia na okładce: Karolina Komsta-Sławińska, Marta Nalskowska

Koordynator projektu: dr Adam Korczyński

Zespół konserwatorski:

Karolina Komsta-Sławińska, Marta Nalaskowska, Maciej Banasiak

Katedra Konserwacji-Restauracji Papieru i Skóry, Wydział Sztuk Pięknych, UMK w Toruniu

Digitalizacja: Tomasz Dorawa | Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu

Zespół badawczo-naukowy:

dr hab. Tomasz Kozielec, prof. UMK | Katedra Konserwacji-Restauracji Papieru i Skóry, WSP, UMK w Toruniu

dr Magdalena Kowalska | Katedra Biofotoniki i Inżynierii Optycznej, Wydział Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej

dr Grażyna Szczepańska | Katedra Konserwacji-Restauracji Architektury i Rzeźby, WSP, UMK w Toruniu

Adam Cupa | Katedra Technologii i Technik Sztuk Plastycznych, WSP, UMK w Toruniu

Krystyna Pałubicka | Katedra Konserwacji-Restauracji Papieru i Skóry, WSP, UMK w Toruniu

Jolanta Wólkiewicz | Pracownia Analiz Instrumentalnych, Wydział Chemii, UMK w Toruniu

Opracowanie graficzne: Witold Brzuskowski

© Copyright Archiwum Nauki PAN i PAU, Kraków 2026

Archiwum Nauki PAN i PAU, ul. św. Jana 26, 31-018 Kraków,

e-mail: sekretariat.an@archiwumnauki.pan.pl, www.archiwumnauki.pan.pl

Wstęp

Historyk kultury i nauki profesor Henryk Barycz – którego spuścizna i księgozbiór znajdują się w Archiwum Nauki PAN i PAU – początki ruchu reformacyjnego w Małopolsce datował na rok 1520¹. Ta umowna cezura małopolskiej reformacji jest zbieżna zarówno z wydanym w Toruniu edyktem króla Zygmunta I Starego zakazującym czytania i posiadania pism związanych z ruchem reformacyjnym, jak i z bullą *Exsurge Domine* papieża Leona X, potępiającą poglądy Marcina Lutra.

Pomimo zainteresowania, jakie wzbudziło w Krakowie wystąpienie wittenberskiego teologa w roku 1517, dopiero w roku 1557 odbyło się pierwsze jawne krakowskie nabożeństwo protestanckie, sprawowane przez Grzegorza Pawła z Brzezina (późniejszego arianina), pierwszego ministra powstałego zboru kalwińskiego.

Pod koniec panowania Zygmunta II Augusta, dzięki zaangażowaniu Krzysztofa Trecego, jednego z twórców ugody sandomierskiej (1570), organizatora i kierownika pierwszego gimnazjum ewangelickiego w Krakowie (u zbiegu ulic Floriańskiej i św. Tomasza), ewangelicy otrzymali pozwolenie króla na budowę krakowskiego zboru. Od tego czasu ulica św. Jana stała się najważniejszym miejscem krakowskiego ewangelicyzmu, do końca wieku XVI. Tutaj od roku 1572 znajdowała się należąca do ewangelickiej wspólnoty świątynia. Jej charakterystyczna konstrukcja dachu wpłynęła na nieformalne określenie budowli mianem „brogu”². W pobliżu zboru, przy ul. Sławkowskiej 7 (obecnie

1 H. Barycz, *Z epoki renesansu, reformacji i baroku. Prądy – idee – ludzie – książki*, Warszawa 1971, s. 222.

2 W tym miejscu, obecnie ul. Św. Jana 6, znajduje się tablica pamiątkowa z wizerunkiem niszczenia „brogu” w roku 1574, według litografii Marcina Salba z roku 1880, wykonanej na podstawie szesnastowiecznego drzeworytu.

Grand Hotel), znajdowała się drukarnia prowadzona przez drukarza, księgarza i działacza reformacyjnego Macieja Wirzbiętę, członka i seniora krakowskiego zboru. Ukazywały się w niej drukiem przede wszystkim pisma kalwińskie, rozprawy teologiczne i polemiczne, a także pisma Mikołaja Reja, wczesne utwory Jana Kochanowskiego oraz Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Rozwijający się ruch reformacyjny zderzył się w XVI-wiecznym Krakowie z nasilającą się nietolerancją religijną. Trzykrotnie napadany, zbór spłonął całkowicie w 1591 roku, a krakowscy ewangelicy przenieśli się z nabożeństwami poza Kraków, najpierw do Aleksandrowic (Balice), a następnie do Wielkanocy i Łuczanowic. Pod koniec XVIII wieku, w Podgórzu, wzniesiony został nieistniejący już drewniany zbór wraz z przyległym do niego cmentarzem. Dopiero w roku 1816, dzięki inicjatywie historyka, filologa, językoznawcy, bibliotekarza i badacza dziejów Śląska, Jerzego Samuela Bandtkiego, ewangelicy otrzymali od Senatu Wolnego Miasta Krakowa, opuszczony barokowy kościół pw. św. Marcina (architekta Giovanniego Trevano), przy ul. Grodzkiej 58 wraz z przyległościami. Powstały w latach 1637–1639 klasztorny kościół należał do roku 1787 do zgromadzenia karmelitanek bosych (przeniesionych następnie do klasztoru przy ul. Mikołaja Kopernika 44).

Prezentowane na wystawie dokumenty archiwalne pochodzą z okresu, kiedy społeczność ewangelicka w Krakowie, na skutek wydarzeń z 1591 roku zdecydowała się gromadzić w Wielkanocy i w Łuczanowicach. Dokumenty pochodzą przede wszystkim z wieków XVII i XVIII, wykraczając nieraz poza terytory Małopolski. Te bezcenne źródła historyczne dokumentują złożone stosunki społeczne, nowe tendencje w gospodarce i różnorodność prądów umysłowych, które stanowiły podstawę ruchu reformacyjnego.

Adam Korczyński

Prezentowana wystawa jest efektem szeroko zakrojonego programu zabezpieczenia, konserwacji, restauracji oraz badań materiałów archiwalnych należących do ewidencjonowanego niepaństwowego zasobu archiwalnego Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Krakowie. Realizacja zadania publicznego umożliwiła objęcie specjalistycznymi działaniami 139 zabytków – ksiąg, rękopisów oraz dokumentów opatrzonych pieczęciami lakowymi – stanowiących unikatowe świadectwo życia religijnego, społecznego i kulturowego krakowskiej wspólnoty ewangelickiej od XVII wieku.

Wśród obiektów poddanych pełnej konserwacji znalazły się m.in. Księga Wtóra Kościoła Ewangelickiego Reformowanego w Wielkanocy (prowadzona od 1637 roku) oraz Kronika zboru krakowskiego autorstwa ks. Wojciecha Węgierskiego (od 1659 roku) – zabytki o wyjątkowej wartości historycznej, których stan zachowania wymagał kompleksowej interwencji konserwatorskiej. Równolegle przeprowadzono szeroko zakrojone badania diagnostyczne pozostałej części zasobu, obejmujące m.in. ocenę stanu zachowania atramentów metalo-garbnikowych metodą holenderską, analizy chemiczne atramentów, badania pH papieru, obrazowanie multispektralne, skaningową mikroskopię elektronową, analizę FTIR, badania mikrofedometryczne oraz skany makro XRF. Wyniki tych prac pozwoliły na opracowanie dedykowanej metodyki konserwatorskiej oraz wskazanie obiektów wymagających dalszych działań w przyszłości.

Dzięki przeprowadzonym zabiegom znacząco spowolniono procesy degradacji archiwaliów, przywrócono ich integralność i czytelność, a także zapewniono bezpieczne warunki przechowywania poprzez zastosowanie certyfikowanych, bezkwasowych opakowań ochronnych. Obiekty poddane konserwacji-restauracji zostały również zdigitalizowane, co nie tylko zwiększyło trwałość efektów prac, lecz także poszerzyło dostęp do tego cennego dziedzictwa.

Wystawa, zaprezentowana w Archiwum Nauki PAN i PAU, ukazuje wybrane obiekty poddane konserwacji – zarówno te o najwyższej wartości historycznej, jak i te, które najlepiej ilustrują złożoność procesów degradacji oraz różnorodność zastosowanych metod badawczych i konserwatorskich. Towarzyszący jej katalog, dostępny w wersji cyfrowej, umożliwia szerszej publiczności zapoznanie się z efektami przeprowadzonych prac, podkreślając znaczenie troski o dziedzictwo dokumentacyjne wspólnot religijnych i lokalnych.

Na wystawie przedstawiono 36 obiektów – rękopiśmiennych kodeksów oraz dokumentów. Na szczególną uwagę zasługują księga parafialna Kościoła Ewangelickiego zboru Wielkanockiego i Łuczanowickiego, założona w 1637 roku, określana jako *Księga Wtóra* (pierwsza księga nie zachowała się), a także *Kronika Zboru Ewangelickiego Krakowskiego* autorstwa ks. Wojciecha Węgierskiego, prowadzona od 1651 roku. Zasób obejmuje również bogaty zbiór dokumentów, wśród których znajdują się modlitwy kolektowe oprawione w barwne oprawy marmurkowe, listy związane z życiem parafii, korespondencja dotycząca działalności duszpasterskiej oraz rękopisy filozoficzno-teologiczne. Szczególnie interesującą grupę stanowi obszerna korespondencja, obejmująca zarówno listy pieczętne, jak i pisma umieszczone we wczesnych formach kopert z pierwszej połowy XVIII wieku. Dokumenty te uwierzytelniono pieczęciami lakowymi oraz odciskami wykonywanymi przez papier na podkładzie z masy plastycznej.

Autorzy wystawy, prezentując obiekty, mieli na celu zwrócenie uwagi oglądających na różnorodność zastosowanych mediów pisarskich, opartych na bazie atramentów metalo-garbnikowych. Szczególnie interesującą grupę rękopisów stanowią dokumenty zapisane atramentem brokatowym. Badania wykazały użycie zróżnicowanych mediów wykonanych na bazie atramentów metalo-garbnikowych z dodatkiem miki oraz drobinek mosiądzu, imitujących połysk złota.

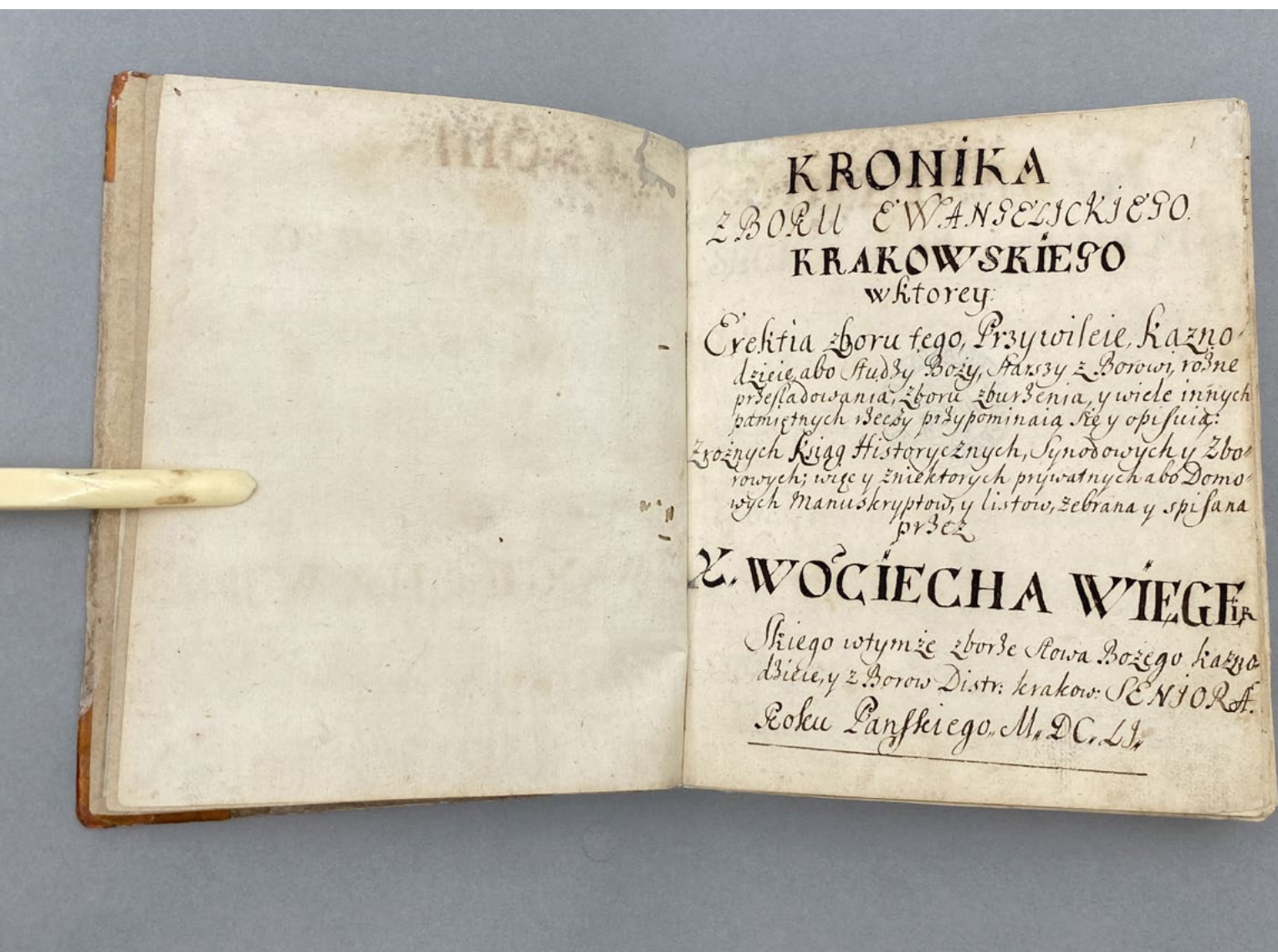
Oglądając wystawę warto także zwrócić uwagę na zniszczenia charakterystyczne dla prezentowanego zbioru, w tym zjawisko odwróconego foxingu. Jest to rzadziej opisywana odmiana foxingu – zespołu przebarwień występujących na papierze zabytkowym. W przeciwieństwie do klasycznego foxingu, objawiającego się ciemniejszymi, rdzawymi lub brunatnymi plamami, odwrócony foxing polega na pojawieniu się jaśniejszych, rozjaśnionych lub wybielonych plam, wyraźnie odcinających się od ciemniejszego, zdegradowanego tła papieru.

Oddając w Państwa ręce niniejszy katalog, zapraszamy do uważnego spojrzenia na obiekty, które przez stulecia przechowywały pamięć o ludziach, wydarzeniach i tradycjach. Dzisiejsza prezentacja to nie tylko świadectwo przeszłości, lecz także wyraz współczesnej odpowiedzialności za zachowanie tego dziedzictwa dla przyszłych pokoleń.

Karolina Komsta-Sławińska

I

Księgi i rękopisy krakowskiej wspólnoty ewangelickiej
z XVII–XVIII wieku – kroniki, księgi zborowe
i dokumenty uwierzytelnione pieczęciami



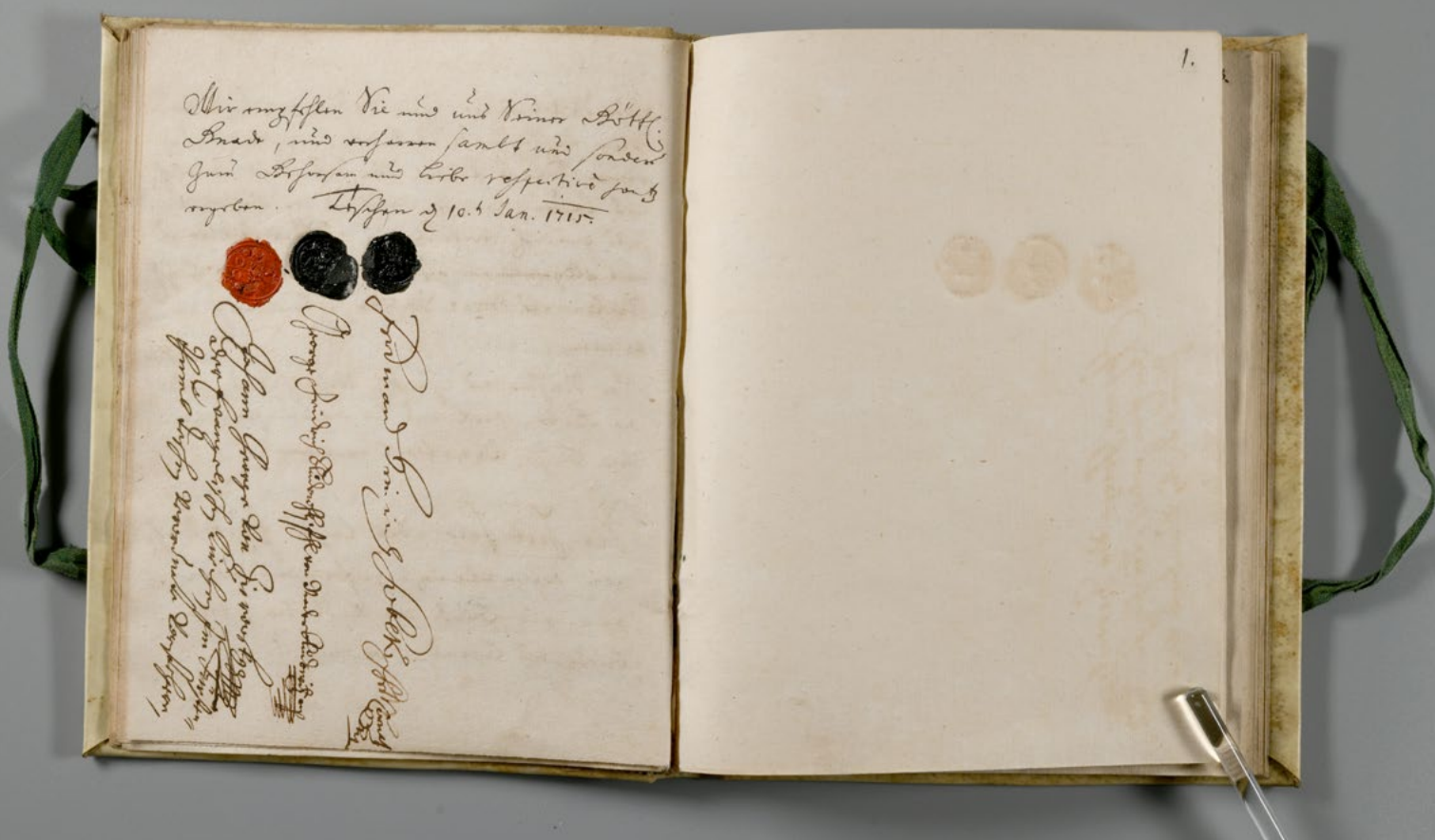
1. Kronika Zboru Ewangelickiego Krakowskiego (od 1659)

Kronika Zboru Ewangelickiego Krakowskiego, autorstwa ks. Wojciecha Węgierskiego (od 1659 r.). Karta tytułowa. Stan po konserwacji.



2. *Księga III Zboru Wielkanocy (1664–1716)*

Księga III Zboru Wielkanocy, zapiski z lat 1664–1716. Ślepotłoczony znak własnościowy na okładzinie. Stan przed konserwacją.



3. Rękopis z 1715 r., wpisy uwierzytelnione pieczęciami

Rękopis z 1715 r. w oprawie pergaminowej. Wpis uwierzytelniony pieczęciami lakowymi. Stan przed konserwacją.

A_O_128



4. Księga Wtóra Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Wielkanocy (1637)

Księga Wtóra Kościoła Ewangelickiego-Reformowanego w Wielkanocy (1637 r.). Widoczne XX-wieczne naprawy: taśmy papierowe przyklejone za pomocą kleju na bazie acetylocelulozy. Stan przed konserwacją.

II

Rękopisy ewangeliczne z XVII–XVIII wieku – modlitwy kolektowe, kazania, pisma urzędowe i petycje dokumentujące życie religijne oraz organizację wspólnoty protestanckiej



1. *Collecten-Büchlein* – modlitwy kolektowe (niem.)

Collecten-Büchlein (Modlitwy kolektowe). Rękopis w języku niemieckim, XVII/XVIII w. Oprawa oklejona papierem marmurkowym. Stan po konserwacji.

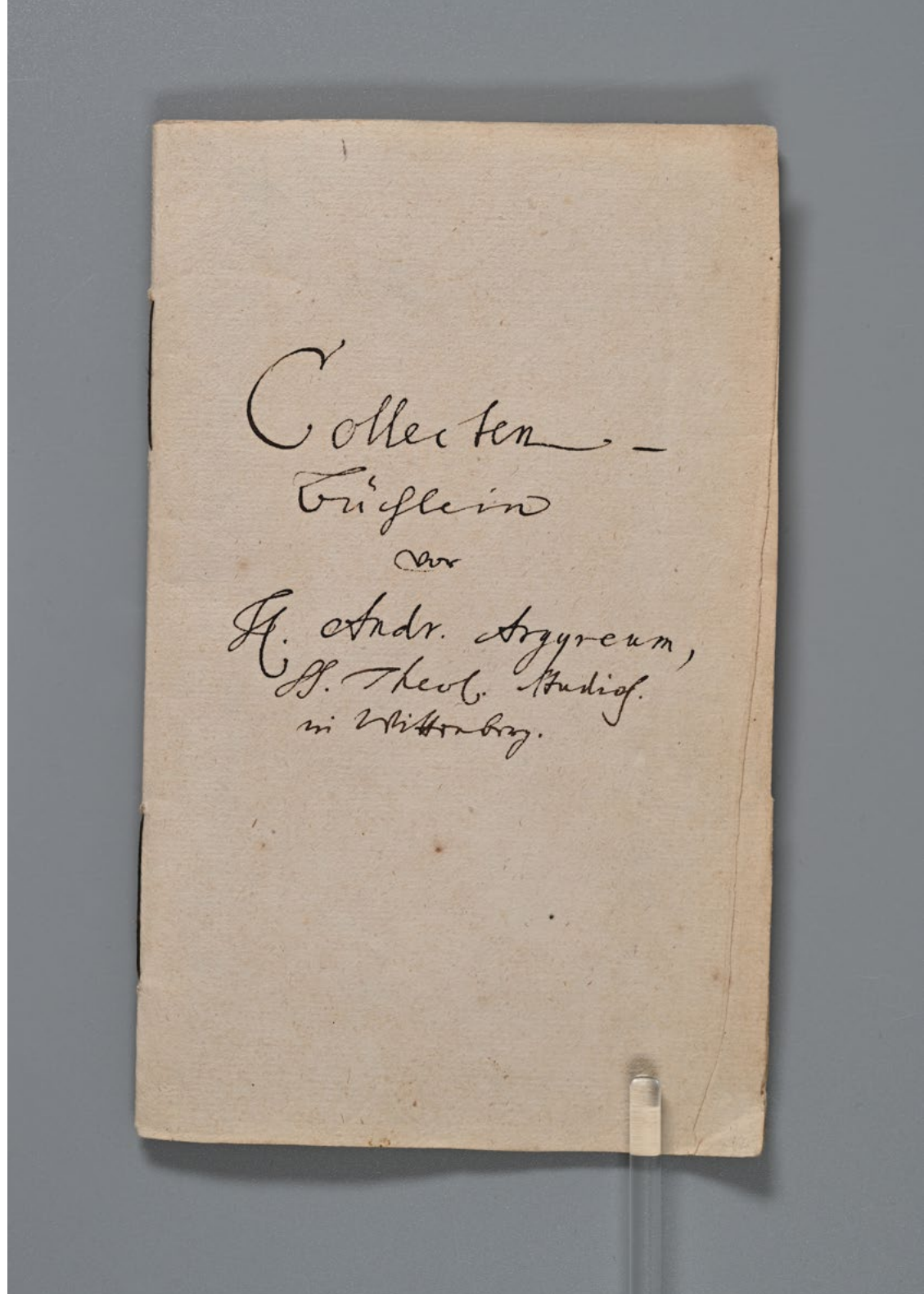
A_O_78



2. Collecty dla Jerzego Wilhelma Klocha (pol.)

Collecty dla Pana Jerzego Wilhelma, rodzonego Klocha. Rękopis w języku polskim, XVII/XVIII w. Stan po konserwacji.

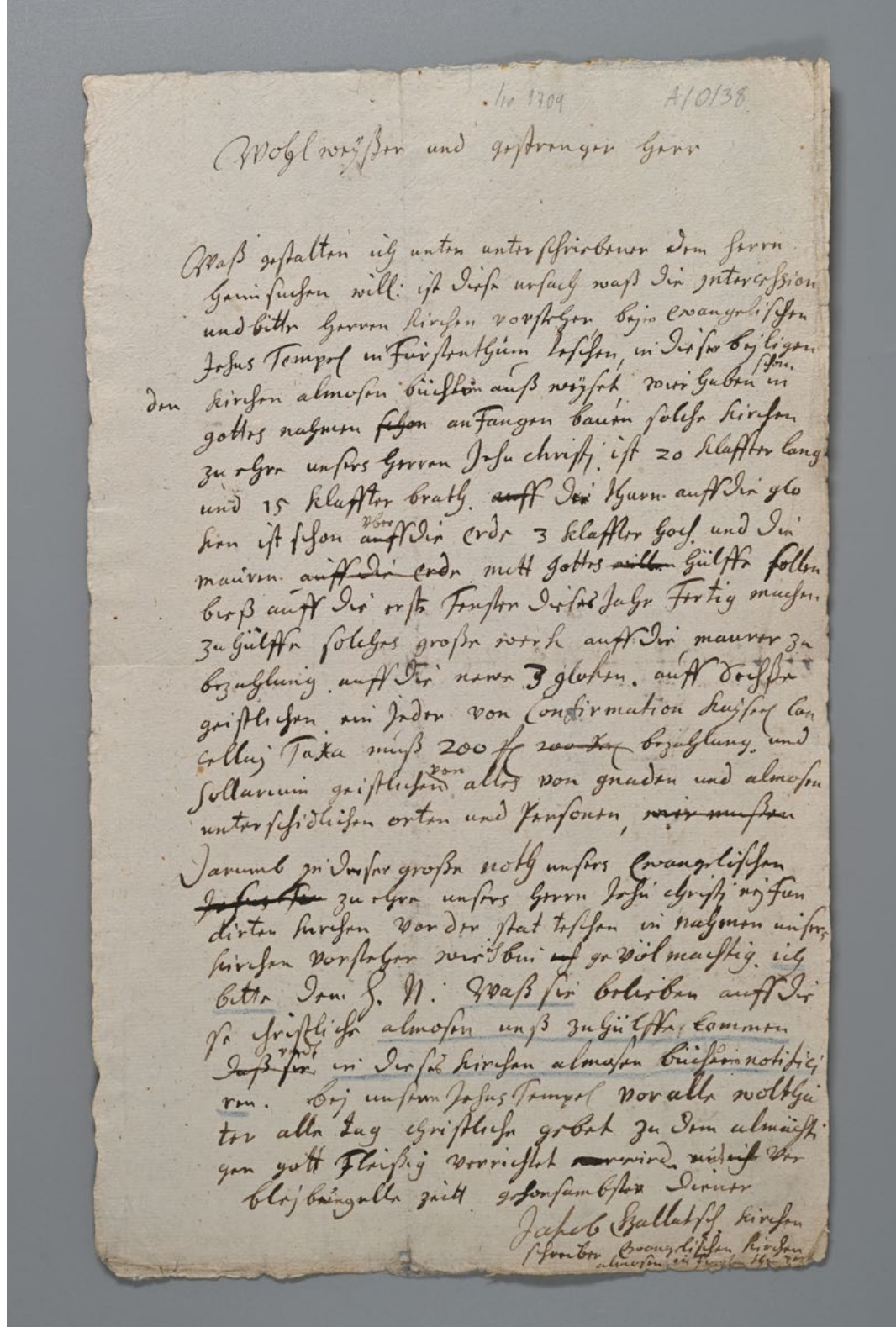
A_O_79



3. *Collecten-Büchlein* z dedykacją dla studenta teologii

Collecten-Büchlein. Rękopis w języku niemieckim dedykowany H. Andr. Arzgreimowi, studentowi teologii w Wittenberdze (Ss. Theol. Studios.), XVII/XVIII w. Karta tytułowa i strona z dedykacją. Stan po konserwacji.

A_0_83



4. Petycja o fundusze na budowę kościoła

Rękopiśmienna petycja w języku niemieckim dotycząca zbiórki funduszy na budowę kościoła ewangelickiego, XVIII w. Stan po konserwacji.

Hochwürdigster Großachtbar
 und Hochgelahrter
 Leibarztlicher Herr,
 Und dem beykündigen Briefte belieben Sie
 das mehren zu erforschen, in wascher An-
 gelegenheit Herr Thomas Rister im seingef.
Harrer aus Bobsardsdorf in Ober Lause
 nit, welcher sonst vor etl. Jahren den unsern
 gemeinder vor einem löflich: Prediger zu un-
 serer freyigen Kirche verlangt worden, außgantz
 ganz zu uns zu kommen wofür, allhierwileu aber
 selbst kein Jungs besondt kind sondern ein
 Extraneus, nicht in Jhrs Rätzl. Mätzl. dergl. Herr,
 dier bey uns nicht wissen wolten, so sal man
 seiner nicht habhaft werden können, an inussistis,
 bet, und das Dämlich Ruckendortseher Collegium

5. Pismo kościelne w kursywie niemieckiej (Kurrent)

Pismo urzędowe o charakterze kościelnym, adresowane do duchownego ewangelickiego. Rękopis w języku niemieckim, XVII w. (kursywa niemiecka – Kurrent). Stan po konserwacji.

A_O_67_16

6. Petycja do administracji księstwa legnicko-brzeskiego

A_0_59_4

Immanuel!

Nach dem und durch den Jesum Christum
 Alles wird für uns geschehen, der unser Heil ist,
 und in der Welt lebend, der in uns wirkt und regiert.

Die gesamte Verkündigung der Heiligen Apostel ist auf Jesum Christum
 bezogen, dessen Werk, in dem wir leben, der uns Heil bringt. Gal. 3, 23. 24.
 1. Cor. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800.

1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900.

7. Szkic kazania „Immanuel”

Szkic kazania lub rozważań teologicznych („Immanuel”), rękopis w języku niemieckim, XVII/XVIII w. Autorskie poprawki i skreślenia. Stan po konserwacji.

A_O_55_4



1. List w sprawie kolekty na kościół i szkołę

Korespondencja dotycząca kolekty na rzecz kościoła i szkoły wspólnoty ewangelickiej na Śląsku. Rękopis w języku niemieckim, XVIII w., z kopertą i odciskiem pieczęci lakowej. Stan po konserwacji.



List pieczętny o charakterze urzędowym, sporządzony w Dreźnie
31 IV 1716 r., z zachowanym odciskiem pieczęci lakowej. Stan po konserwacji.



3. Karta adresowa do burmistrza w Twardogórze

Karta adresowa (wczesny typ koperty listowej) do burmistrza w Twardogórze (Trachenberg). Rękopis w języku niemieckim, XVII/XVIII w. Zachowany czerwony odcisk pieczęci lakowej. Wnętrze niezapisane. Stan po konserwacji.

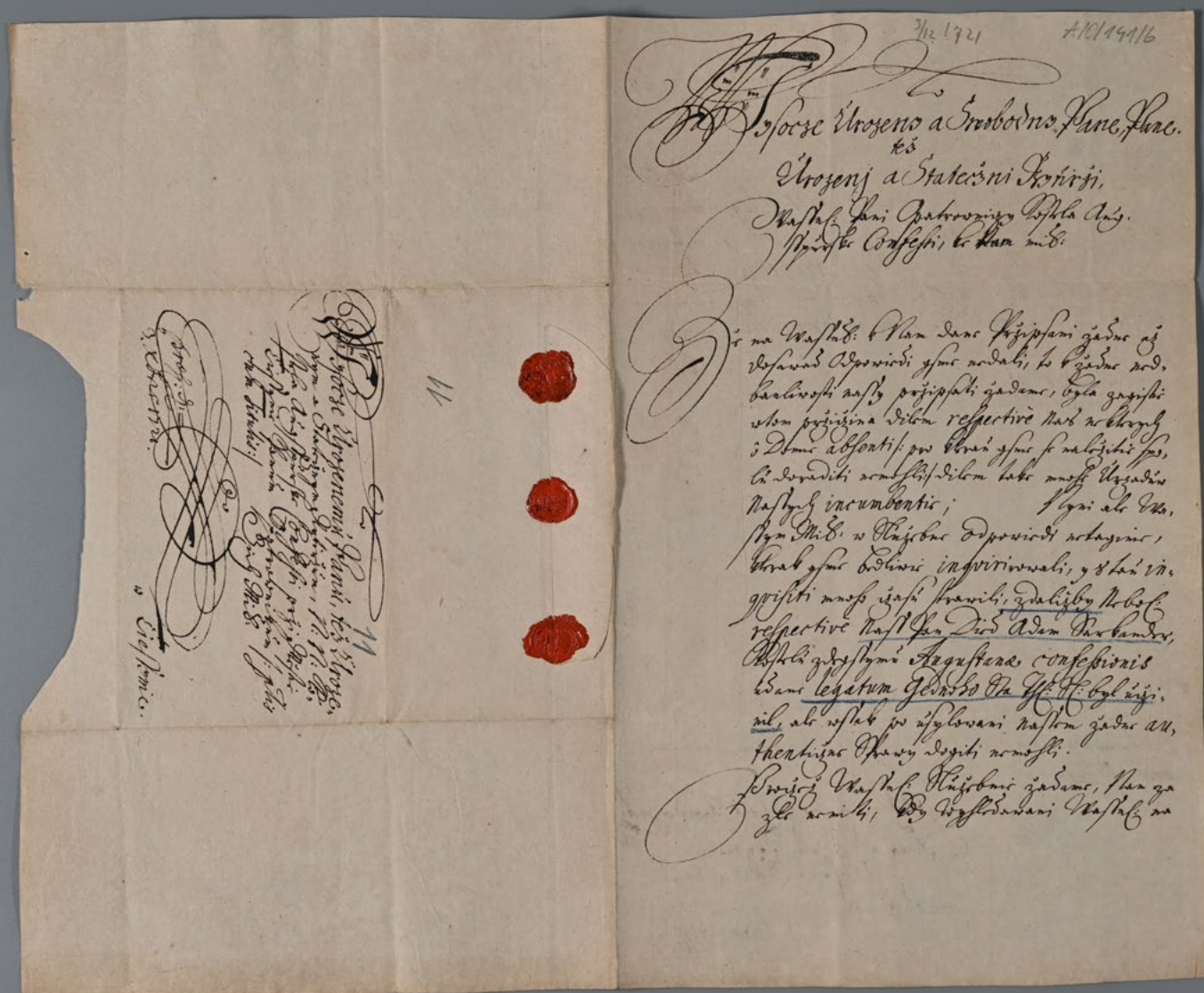
A_O_69



4. Karta adresowa z pieczęcią z przedstawieniem Ukrzyżowania

Karta adresowa z odciskiem pieczętnym wykonanym przez papier na podkładzie z masy plastycznej. Rękopis adresowany do przedstawicieli władz i starszyzny zboru ewangelickiego w von Teschen, 1722 r. Stan przed konserwacją.

A_O_67_16

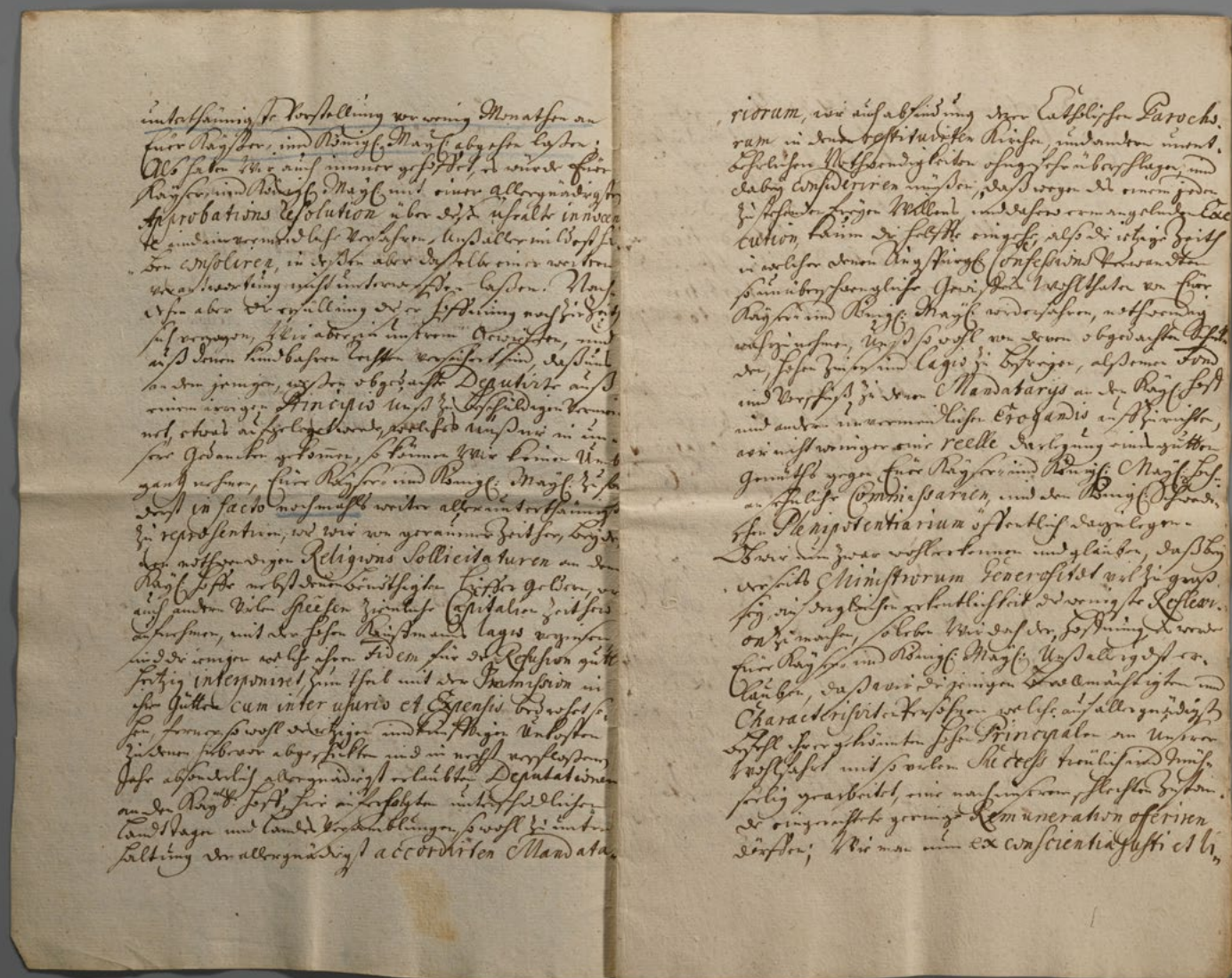


5. List pieczętny (1721)

A_0_141_6

IV

Kolekty wyznaniowe i administracja kościelna.
Zróżnicowanie atramentów
metalo-garbnikowych (XVII–XVIII w.)



1. Wywód prawno-teologiczny o kolektach (1709)

Wywód prawno-teologiczny dotyczący kolekt wyznaniowych. Rękopis w języku łacińskim, 1709 r. Atrament o złożonym składzie – obok jonów żelaza zidentyfikowano również miedź. Stan przed konserwacją.

A_O_18_10

| | | | | |
|---|----|-----|--------------------|-----|
| Auf allergrädigsten Befehl Eurer Majestät: ist gegeben worden, wegen aufbe- | | | 10000 fl. | |
| haltung des heiligen Reiches an einen gewissen Ort | | | | |
| an einen andern Ort | | | 1000 fl. | |
| Unkosten | | | 300 fl. | |
| Geg. abgebung selbst | | | 1000 fl. | |
| ferner ist gegeben worden | | | 600 fl. | |
| für die gekauften Güter | | | 2400 fl. | |
| zu Berlin bei der großen Kaiserlichen Commission | | | 500 fl. | |
| Darüber können abgezogen werden von Berlin | | | 15800 | |
| von Pilsen | | | 2000 fl. | |
| von Odenburg | | | 200 fl. | |
| Nimmt also diesen Ergebnissen, des Augenscheinigen Confession | | | 5000 | |
| sicheren Herrn Herrn Landständen 10800 fl. von Mille zu 237 wissend | | | 10800 | |
| Zusammen | | | 218 | |
| 218 | 20 | 1/2 | Drachmiffel | 533 |
| 1134 | 27 | 1/2 | Saplauf | 269 |
| 918 | 27 | 1/2 | groß Orsab | 28 |
| 2625 | 15 | 1/2 | Reichs | 28 |
| 2533 | 15 | 1/2 | Prag | 7 |
| 633 | 6 | 3 | Reichs | 19 |
| 1159 | 13 | 6 | Alten Orsab | 16 |
| 597 | 7 | 6 | Schleiss und Orsab | 40 |
| 1209 | 22 | 6 | Groß | 170 |
| 874 | 37 | 6 | Schleiss | 300 |
| 546 | 31 | 6 | Reichs | 207 |
| 260 | 6 | 6 | Reichs | 129 |
| 218 | 27 | 6 | Reichs | 61 |
| | | | Odenburg | 50 |

2. Rachunkowy wykaz kolekty

Wykaz rachunkowy kolekty. Rękopis w języku niemieckim, XVII/XVIII w.
Zestawienie wpływów i wydatków w formie tabelarycznej. Widoczna korozja atramentowa. Stan po konserwacji.



A_0_24

Zum!
 Hochgeborenen Herrn, Herrn,
 Prädicanten Herrn

[illegible]

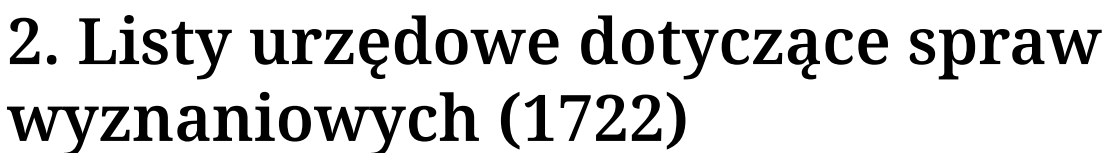
List urzędowy / memoriał o charakterze administracyjno-wyznaniowym.
Rękopis w języku niemieckim, datowany 7 maja 1722 r. Rozbudowane pismo argumentacyjne skierowane do wysokiego urzędnika. Stan po konserwacji.

- 26 -

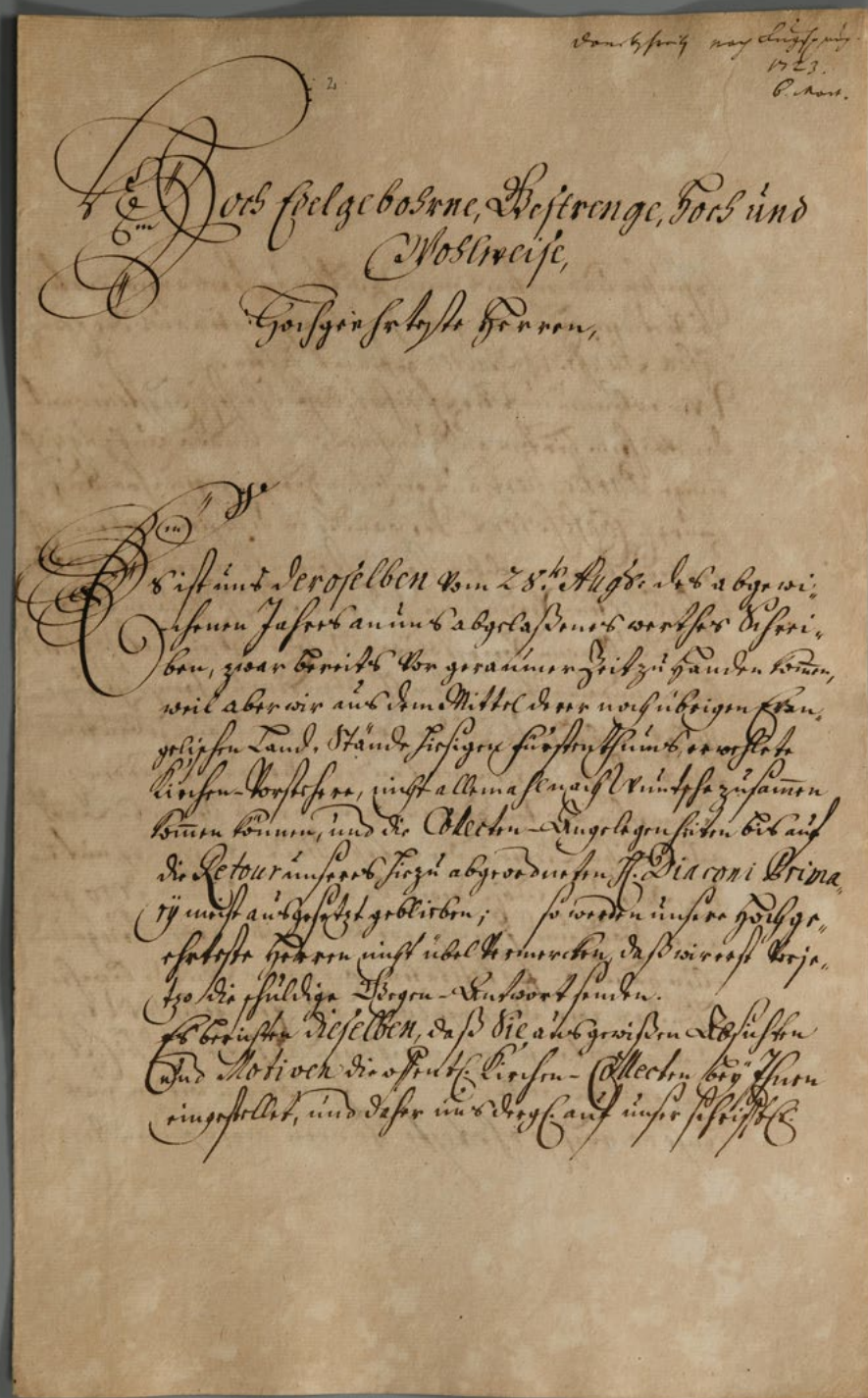
So als die Flugschnecke,
Lug- und lustig, Lug und lustig
lustig - und flug, flug
Lustig, Lug und lustig, lustig
Lug, Lug, Lug.

Einzelnen einen einflussreichen Baron-König, der seinen
gütlichen Hogen in Polen sofort sehr der Kaiser's
Anwesenheit und angriff, daß die bei solchen
Zusammenkunft der Adel'schaften sehr stark gewesen in
der Hauptstadt, mit ständlichen Räten und Subsidia
Charitativa Kommissarien etc., da die aber einzeln,
an allen Orten, durch ungestörte Prozesse und vepa-
kionen verfährt, und inwahrheit gemacht werden, mit
den Vätern auf Christlichen Seiten, bei Abweisung der ge-
meinen Sache, an geistlichen und weltlichen Orten, sehr
schaffen zu helfen; so wird es der nicht all ein Import
kurze andauerndes, wenn die der große gefas-

- 27 -

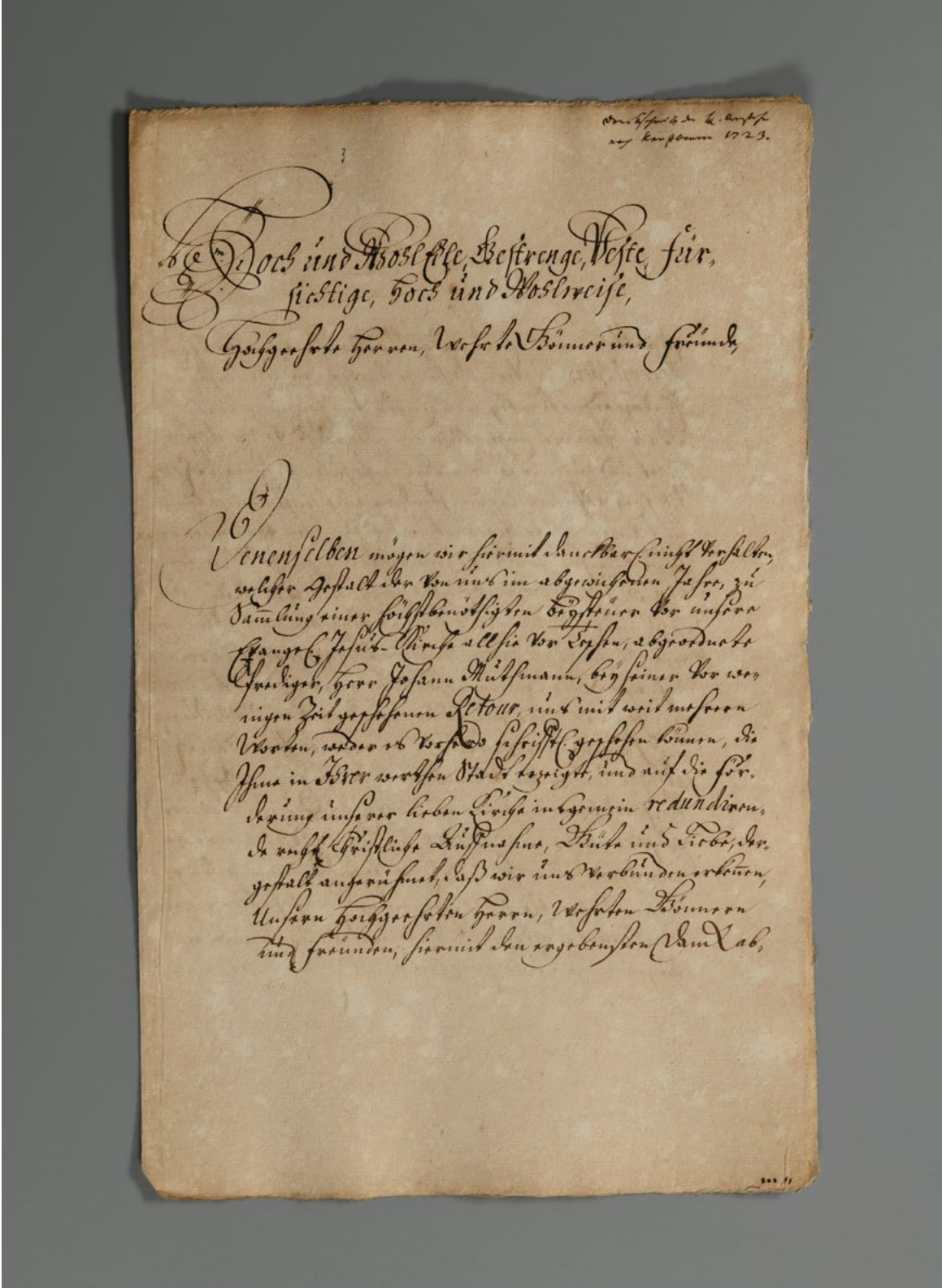


A_0_97_30



3. List urzędowy w sprawie kolekty wyznaniowej (1724)

List urzędowy w sprawie kolekty wyznaniowej. Rękopis w języku niemieckim, 1724 r. Widoczne przebarwienia papieru. Stan przed konserwacją.



4. List urzędowy w sprawie kolekty wyznaniowej (XVIII w.)

List urzędowy w sprawie kolekty wyznaniowej. Rękopis w języku niemieckim, XVIII w. Stan przed konserwacją.

A_0_51_4

List urzędowy w sprawie kolekty wyznaniowej. Rękopis w języku niemieckim, 1723 r. Pismo o charakterze administracyjno-kościelnym, z dekoracyjną formułą adresową. Widoczne rozległe przebarwienia papieru o charakterze odwróconego foxingu. Stan przed konserwacją.

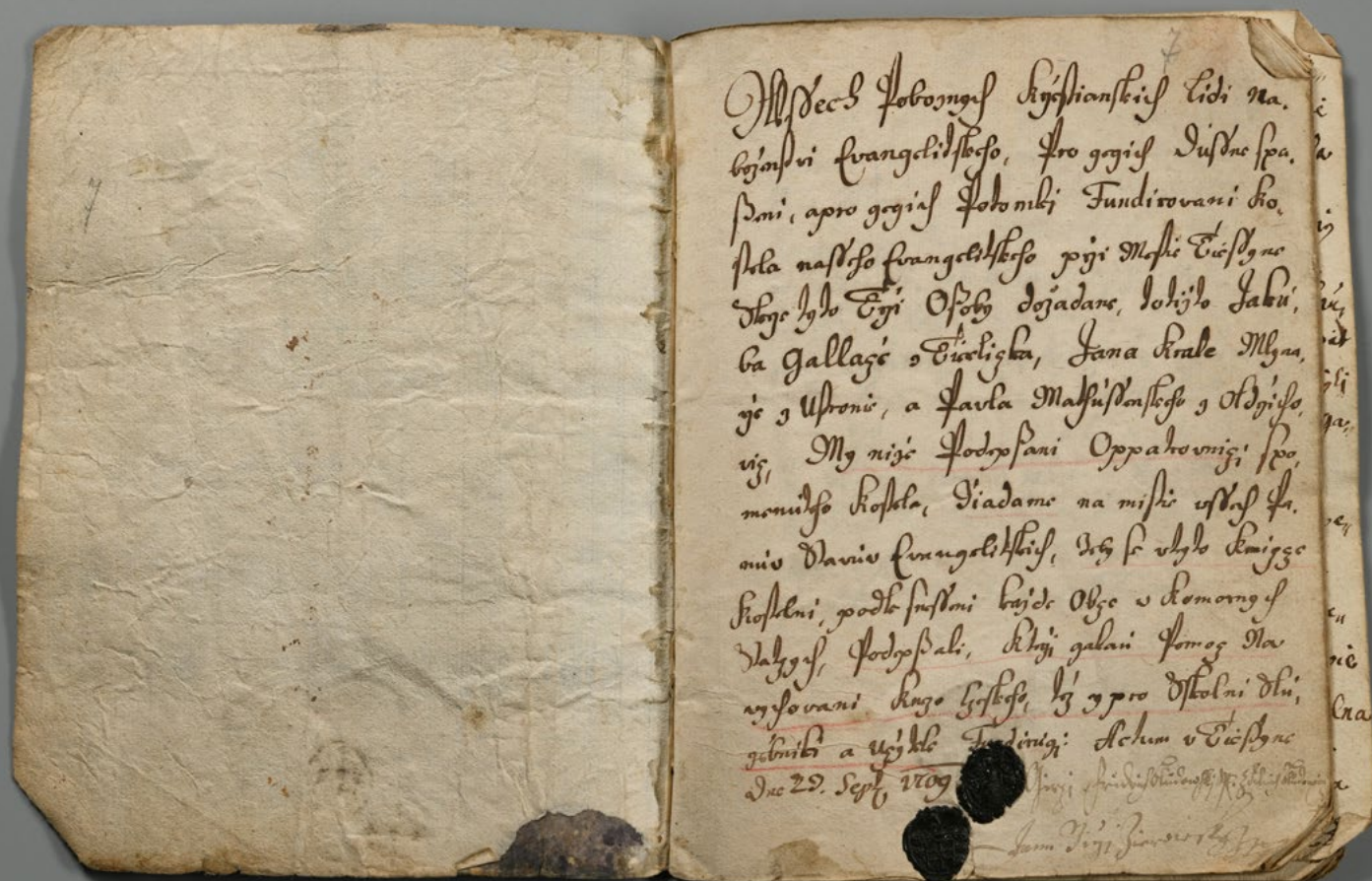
- 31 -

6. Pismo kancelaryjne (1725)

A_0_26

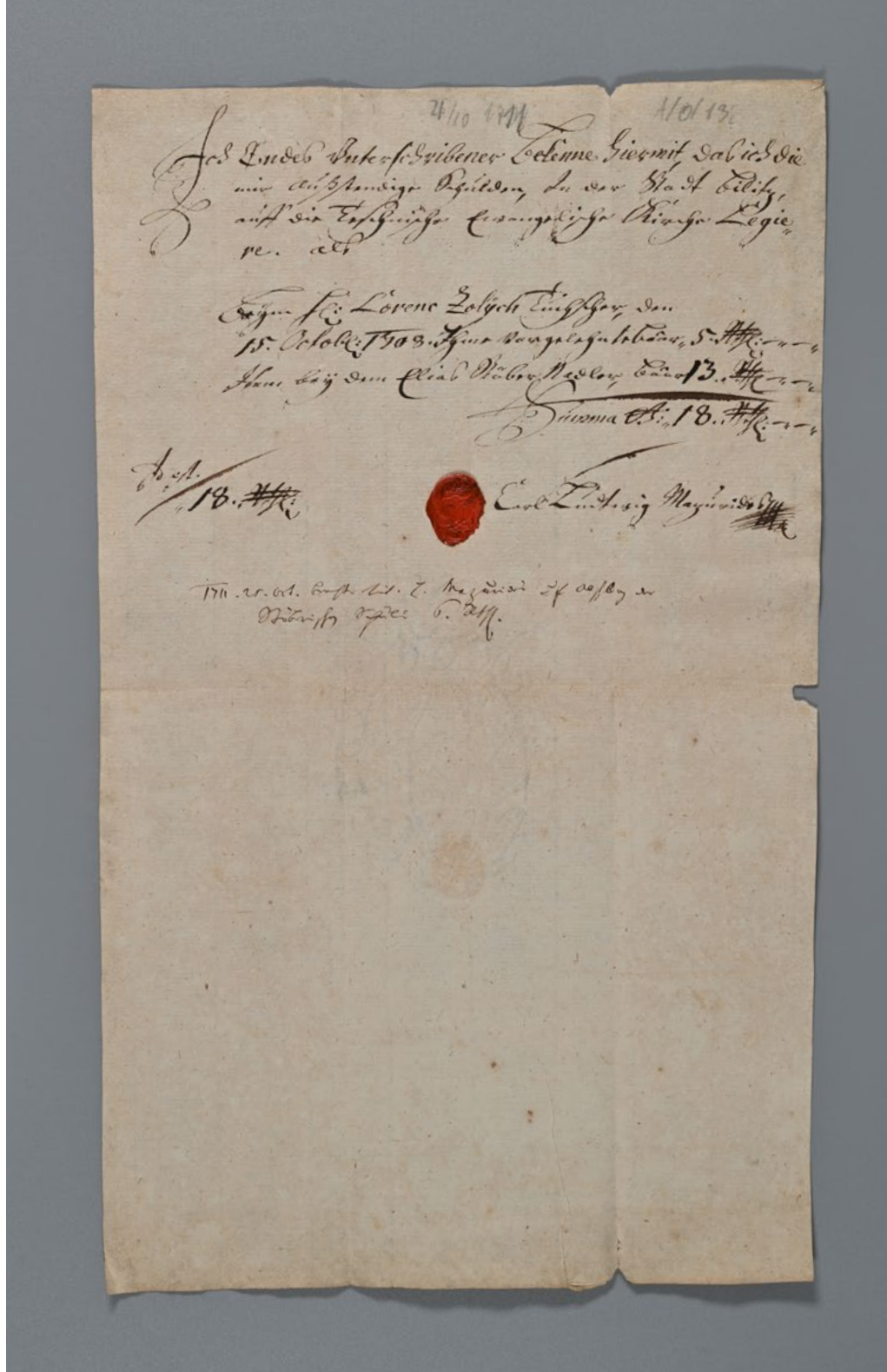


- 34 -



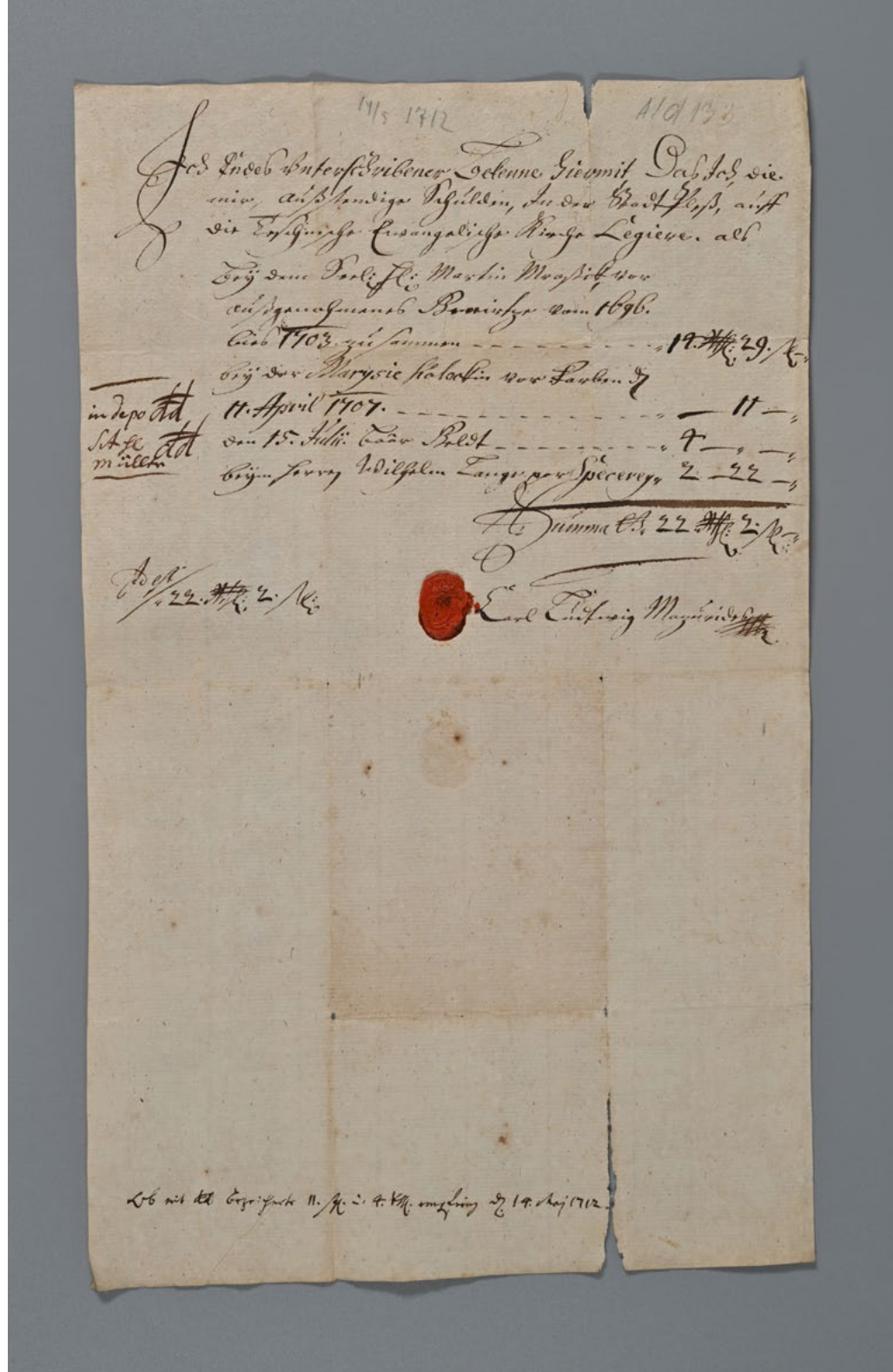
3. Akta parafialno-gromadzkie (1709)

Zespół XVIII-wiecznych akt parafialno-gromadzkich wspólnoty ewangelickiej, zapisanych w języku pogranicza z roku 1709, uwierzytelniony pieczęciami lakowymi. Stan przed konserwacją.



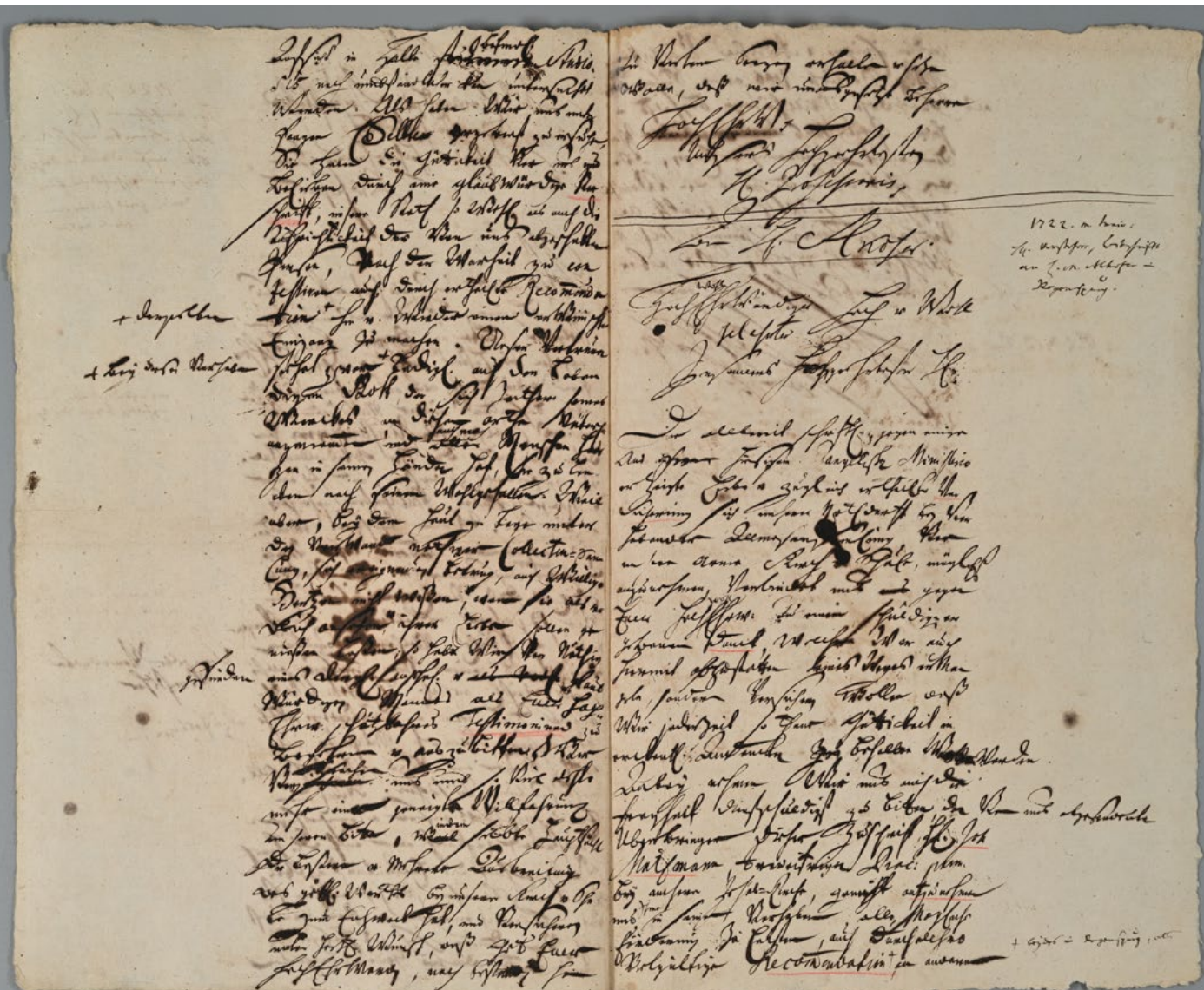
4. Poświadczenie spłaty długu (1725)

Dokument poświadczający spłatę długów wobec cieszyńskiego Kościoła ewangelickiego, poświadczony pieczęcią lakową i podpisem – Carl Ludwig Mazurides, 17 II 1725 r. Stan po konserwacji.



5. List o uregulowaniu zobowiązań (1712)

List pieczętny z pieczęcią lakową, dotyczący uregulowania i zapisu długów, m.in. Kościołowi ewangelickiemu w Pszczynie, sygnowany nazwiskiem Carl Ludwig Mazurides, 14 V 1712 r. Stan po konserwacji.



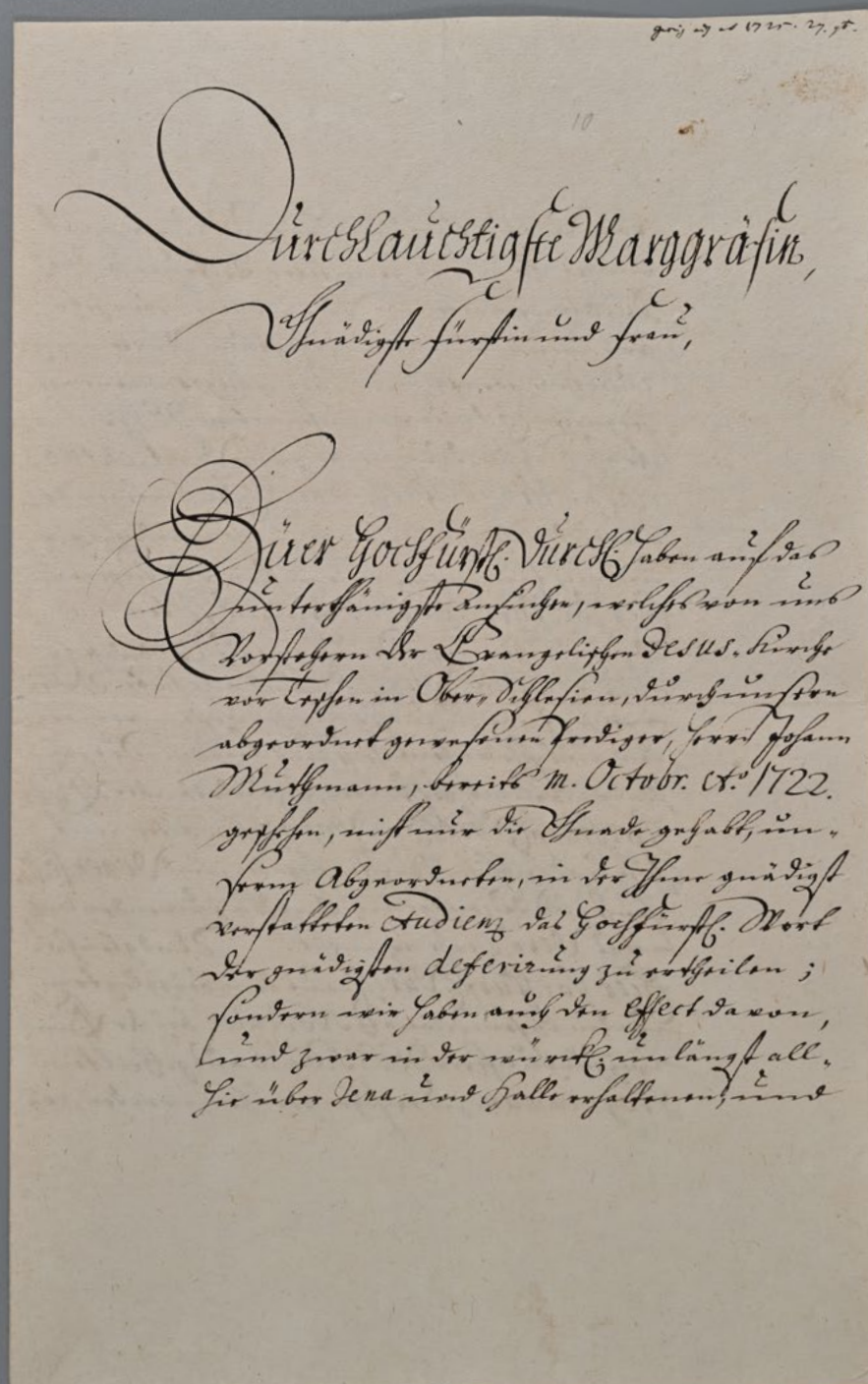
1. Pismo kancelaryjne (1722)

Pismo kancelaryjne w sprawach kościelnych w języku niemieckim, 1722 r.
Widoczne intensywne przebarwienia typu odwrócony foxing oraz migracja składników atramentu, atrament brokatowy z dodatkiem miki i drobinek mosiądzu. Stan po konserwacji.

A/10/35

Pismo do Eberharda Ludwika, księcia Wirtembergii, w sprawie realizacji w jego dobrach zbiórki na budowę kościoła luterańskiego w Cieszynie [ok. 1725]. Rękopis atramentowy w języku niemieckim. Atrament brokatowy z dodatkiem miki. Stan przed konserwacją.

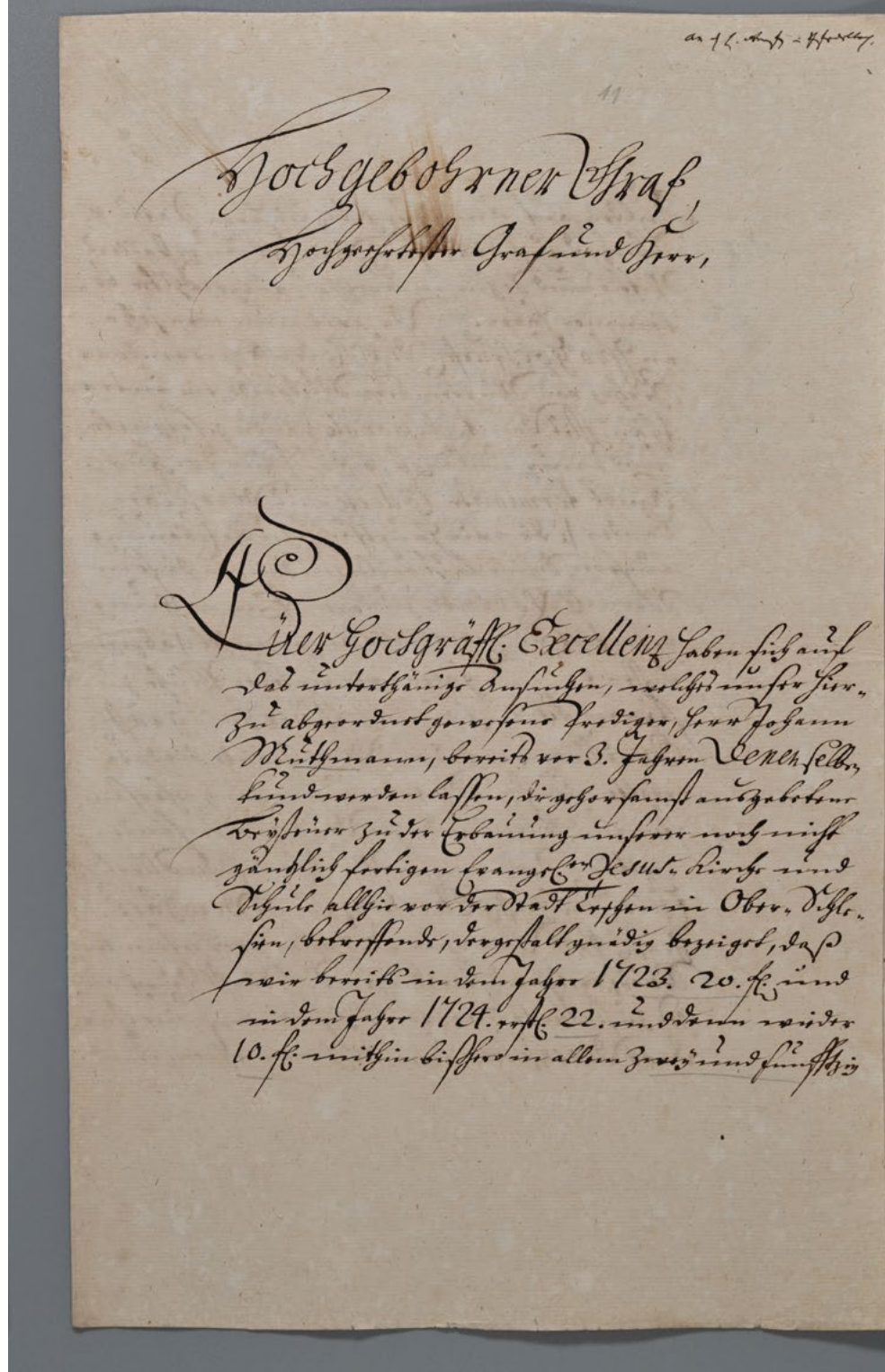
– 39 –



3. List dziękczynny za kolektę (1725)

List dziękczynny za przeprowadzoną kolektę na rzecz budowy Kościoła Jezusowego w Cieszynie oraz szkoły ewangelickiej. Rękopis atramentowy w języku niemieckim, 1725 r. Atrament brokatowy z dodatkiem miki. Stan po konserwacji.

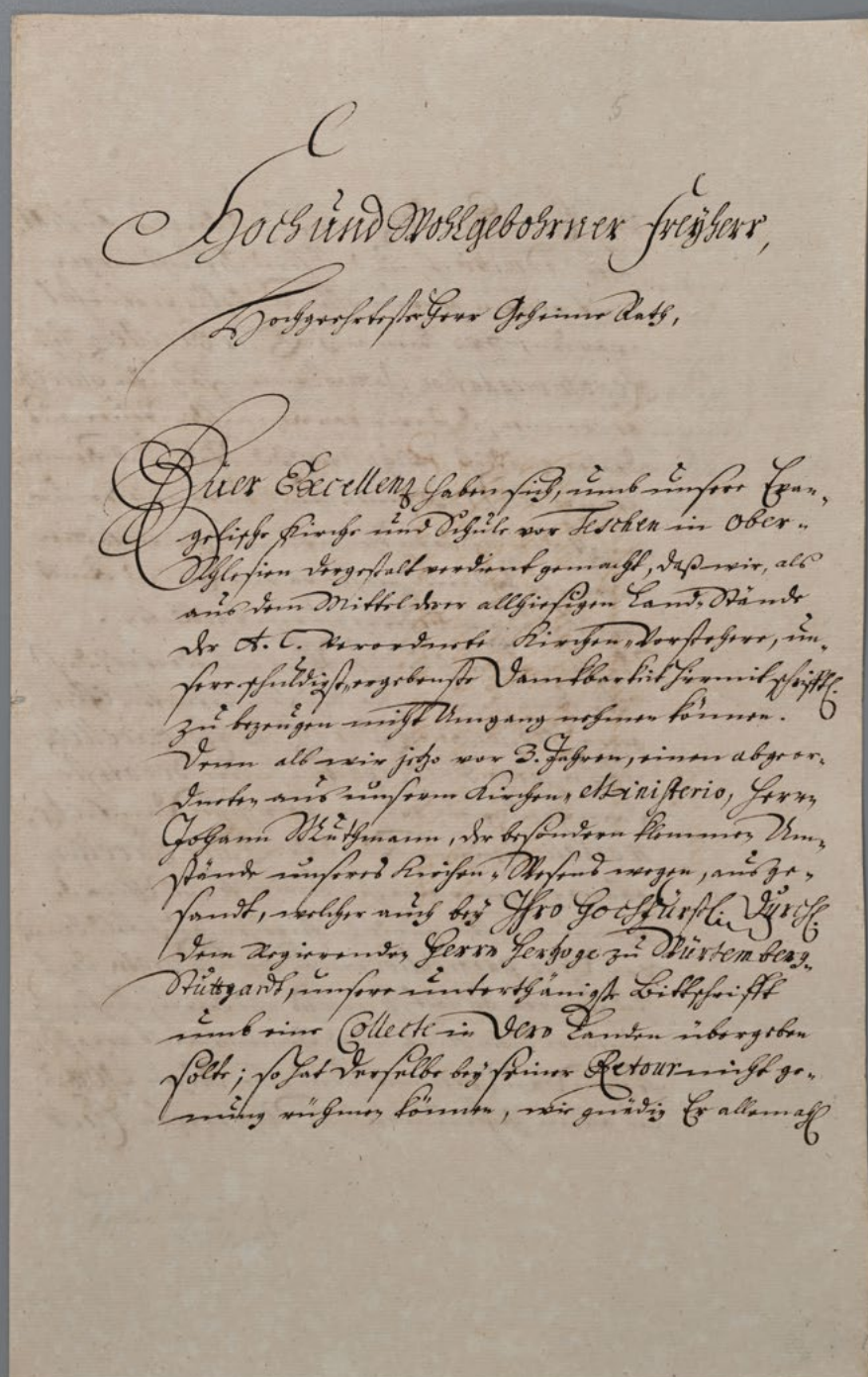
A_O_33_4



4. Podziękowania dla von Sittmanna (1725)

List do Jego Ekszelencji [von Sittmanna] z najserdeczniejszymi podziękowaniami za dotychczasową pomoc chrześcijańską, w związku z budowanym w Cieszynie kościołem i szkołą ewangelicką. Informacje o składkach wpłaconych na ten cel [sierpień 1725]. Rękopis atramentowy w języku niemieckim. Stan po konserwacji.

A_O_34_4



5. List dziękczynny do ministra stanu (1725)

List dziękczynny adresowany do barona von Sittmanna, ministra stanu i wielkiego komisarza, a za jego pośrednictwem, do księcia regenta Wirtembergii [Eberharda Ludwika], z podziękowaniem od wspólnoty ewangelickiej w Cieszynie, za okazaną służbę i pomoc Kościołowi i szkole ewangelickiej, 27 XI 1725 r. Rękopis atramentowy w języku niemieckim. Stan po konserwacji.

Spis treści / spis obiektów

Wstęp

| | |
|---------------------------|---|
| Adam Korczyński | 3 |
| Karolina Komsta-Sławińska | 5 |

Gablota I. Księgi i rękopisy

| | |
|---|----|
| 1. <i>Kronika Zboru Ewangelickiego Krakowskiego</i> (od 1659) | 7 |
| 2. <i>Księga III Zboru Wielkanocy</i> (1664–1716) | 8 |
| 3. Rękopis z 1715 r., wpisy uwierzytelnione pieczęciami | 9 |
| 4. <i>Księga Wtóra Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Wielkanocy</i> (1637) | 10 |

Gablota II. Rękopisy ewangelickie z XVII–XVIII w.

| | |
|--|----|
| 1. <i>Collecten-Büchlein</i> – modlitwy kolektowe (niem.) | 11 |
| 2. <i>Collecty</i> dla Jerzego Wilhelma Klocha (pol.) | 12 |
| 3. <i>Collecten-Büchlein</i> z dedykacją dla studenta teologii | 13 |
| 4. Petycja o fundusze na budowę kościoła | 14 |
| 5. Pismo kościelne w kursywie niemieckiej (Kurrent) | 15 |
| 6. Petycja do administracji księstwa legnicko-brzeskiego | 16 |
| 7. Szkic kazania „Immanuel” | 17 |

Gablota III. Zróżnicowane formy korespondencji

| | |
|--|----|
| 1. List w sprawie kolekty na kościół i szkołę | 18 |
| 2. List pieczętny z Drezna (1716) | 19 |
| 3. Karta adresowa do burmistrza w Twardogórze | 20 |
| 4. Karta adresowa z pieczęcią z przedstawieniem Ukrzyżowania | 21 |
| 5. List pieczętny z trzema odciskami pieczęci (1721) | 22 |

Gablota IV. Kolekty wyznaniowe i administracja kościelna

| | |
|--|----|
| 1. Wywód prawno-teologiczny o kolektach (1709) | 23 |
| 2. Rachunkowy wykaz kolekty | 24 |
| 3. „Specificatio” – spis miast i urzędów | 25 |
| 4. Memoriał administracyjno-wyznaniowy (1722) | 26 |

Gablota V. *Odwrócony foxing*

| | |
|---|----|
| 1. List do szlachty, Wschowa (<i>Fraustadt</i>) (1722) | 27 |
| 2. Listy urzędowe dotyczące spraw wyznaniowych (1722) | 28 |
| 3. List urzędowy w sprawie kolekty wyznaniowej (1724) | 29 |
| 4. List urzędowy w sprawie kolekty wyznaniowej (XVIII w.) | 30 |
| 5. List z dekoracyjną formułą adresową (1723) | 31 |
| 6. Pismo kancelaryjne o przekazywaniu środków (1725) | 32 |

Gablota VI. *Dokumenty z pieczęciami lakowymi*

| | |
|--|----|
| 1. List w sprawie nominacji pastora (1724) | 33 |
| 2. Dokument w języku pogranicza (1709) | 34 |
| 3. Akta parafialno-gromadzkie (1709) | 35 |
| 4. Poświadczenie spłaty długu (1725) | 36 |
| 5. List o uregulowaniu zobowiązań (1712) | 37 |

Gablota VII. *Atrament brokatowy*

| | |
|--|----|
| 1. Pismo kancelaryjne (1722) | 38 |
| 2. Pismo do księcia Wirtembergii (ok. 1725) | 39 |
| 3. List dziękczynny za kolektę (1725) | 40 |
| 4. Podziękowania dla von Sittmanna (1725) | 41 |
| 5. List dziękczynny do ministra stanu (1725) | 42 |



ARCHIWUM NAUKI
PAN I PAU